

SECULARISATIE

in theologie en pedagogiek
oa gebaseerd op publicaties van

J. Sperna Weiland

© Daan Thoomes

04-12-2002

Het woord 'saeculum'

 in het Klassiek Latijn

 in de Vulgata (de Latijnse vertaling van de Bijbel)

SAECULUM

Klassiek Latijn:

- ‘tijdperk’
- ‘eeuw’ (vgl. het Franse ‘siècle’)

Geen ongunstige betekenis

‘Saeculum’

Vulgaat:

 het woord ‘saeculum’ gebruikt als Latijnse vertaling voor het Griekse ‘kosmos’ (wereld) of ‘aion’ (tijdperk) daarbij: **spanning** tussen:

 - deze wereld waarin we leven, en

 - de wereld waartoe God ons roept (geen andere wereld, maar deze wereld anders)

‘Saeculum’ als dialectisch begrip

- ☞ Het is de wereld **van God** (Zijn schepping immers) en
- ☞ toch de wereld **zonder God**, de wereld van de eigenzinnigheid, de vervreemding, de zonde en de dood

Middeleeuwen

tegenstelling tussen:

- **saeculum** en
- **religio**

de saecularis en de religiosus

Middeleeuws dualisme

religie:

de wereld van de religieuzen, de monniken
in hun klooster

seaculum:

de profane wereld er om heen

Middeleeuwen

De wereld had zich te voegen naar de religie,
konkreet: naar de Kerk

Proces van secularisatie

Na de Middeleeuwen een proces van secularisatie waarin

- het **gezag van de kerk** werd teruggedrongen en
- de **autonomie** stap voor stap werd gevestigd

Secularisatieproces

Belangrijkste evenementen:

- **Renaissance** (16de eeuw): afwijzing van dualisme van saeculum en religio
- **Verlichting** (18de eeuw): 'durf te vertrouwen op je eigen verstand' (Kant)

Definitie 1

afscheid van de wereld waarin de kerk op alle terreinen van het leven het laatste woord heeft

Definitie 2

bevrijding van de mens tot zijn historische verantwoordelijkheid in een open wereld

(tegenover de gangbare mening in de kerken waar secularisatie doorgaans werd gezien als een anti-christelijk verschijnsel)

‘Nieuwe theologie’

Functionele analyse

ipv

Ontologische analyse

Ontologisch

analyse van het **'wat'** der dingen

(vragen naar het wat, wezen, essentie der dingen)

Ontologisch

Wat is de mens?

Wat is de wereld?

Wat is liefde?

Wat is waarheid?

Wat is gerechtigheid?

Wie of wat is God?

Functionele analyse

vraagt niet wie God is, maar wat Hij **doet** en hoe Hij **werkt** in de werkelijkheid, in onze aardse geschiedenis

Christelijk geloof

Geloof steeds opnieuw zoeken en vinden in:

- het '**Sprachereignis**' (Fuchs): het Woord van God is een dáád van God
- het '**Wortgeschehen**' (Ebeling)

Geloof

Het geloof als antwoord op dat **gebeuren**
heeft een **existentieel** karakter

Vergelijk:

- de navolging van Christus
- de 'Wanderschaft des Unterwegsseins'

Nieuwe hermeneutiek

Omkering:

de tekst wordt niet geïnterpreteerd,
hij interpreteert zelf

Geloof

Geloof als:

verstaan van mijzelf en van de wereld
vanuit het Woord en de Verkondiging

Opvoeding en secularisatie

 Middeleeuwen

 Renaissance

 Verlichting

 Moderne tijd

 Anno nu

Middeleeuwen

📄 **Onderwijs in handen van de geestelijkheid:**

📄 scholen waren verbonden aan kathedralen, kapittelkerken of kloosters

📄 De wereld had zich te voegen naar de religie.

Humanisme en Reformatie

Erasmus

Luther

Gezag over het onderwijs geleidelijk over naar **de staat**

(vgl. Luthers preek ‘An die Ratsherrn...’ over de plicht van de staat om scholen te stichten)

Luther (ca 1500)

☞ Middeleeuws en vroegmodern

☞ **Geestelijke en wereldlijke dimensie** van opvoeding en onderwijs

☞ visie op de ‘mondige christen’
(‘Verlichtingskenmerk’)

☞ (vs Augustinus (ca 400): Opvoeding is geen zaak voor mensen maar louter **Gods werk** ; geschiedt door openbaring of roeping)

Comenius (ca 1600)

☰ **Droom** dat sinds de verlossing door Christus de goede natuur van alle mensen kan worden ontwikkeld

☰ ‘Didactica magna’:

☰ de ‘grote didactiek’ is de volledige kunst om **alle mensen alles te leren**

☰ (de door God geschapen wereld kan door het onderwijs worden ‘herontdekt’)

Verlichting (ca 1800)

📄 Rousseau

📄 Pestalozzi

📄 Opvoeding niet meer in dienst van andere doelen. Opvoeding moet zich vooral richten op **het eigene van het kind.**

Schleiermacher (1826)

📄 **Opvoeding in relatie met cultuur**

📄 opvoedingsrealiteit staat los van de theorie

📄 opvoeding in afstemming op de heersende (voorafgaande) **cultuur** ('Dignität der Erziehungswirklichkeit')

📄 Weliswaar: in een proces van zedelijke vooruitgang ('Werden des Sittlichen')

Moderne tijd

Opvoeding tot:

zelfstandigheid

zelfredzaamheid

‘zelfverantwoordelijke zelfbepaling’

(vgl. **secularisatie**, als de bevrijding van de mens tot zijn historische verantwoordelijkheid in een open wereld)

Wereldbeeld t/m de 18de eeuw

📄 Tot 1789: **één oriëntatieschema**, namelijk **het christelijke**, symbiose van Bijbels geloof en Griekse metafysica

Wereldbeelden in de 19de eeuw

Tegenstrijdige oriëntatieschema's:

- - het christelijke geloof in verschillende schakeringen
- - idealisme
- - materialisme
- - positivisme
- - historisme
- - marxisme

Wereldbeelden in de 20ste eeuw

☰ Sinds 1945:

☰ ‘Het landschap van de 20ste eeuw is de **puinhoop van wereldbeelden**’ (Sperna Weiland)

☰ ... Een hoop scherven. Beelden die stuk zijn. Een kosmos, die uiteen is gevallen.

Wereldbeeld anno nu

- gedesoriënteerdheid (Sperna Weiland)
- 'Hauslosigkeit' (Buber)
- grenzeloosheid (Dasberg)
- 'het moment als maat voor waarheid'
(Verhoeven)
- ver doorgevoerde individualisering
- secularisatieproces te ambitieus?**

